

MEB 2013 ve 2024 OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMLARININ FİZİKSEL GELİŞİM ve SAĞLIK KAZANIMLARI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Beyza YILDIRIM¹, Ayşe Nur KARADENİZ², Hande ARSLAN ÇİFTÇİ³

ÖZET

Bu çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı ve güncellenen 2024 Okul Öncesi Eğitim Programının fiziksel gelişim ve sağlık alanındaki kazanım ve göstergelerinin karşılaştırılarak incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi tekniği kullanılarak 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan motor gelişim ve öz bakım becerileri ile 2024 Okul Öncesi Eğitim Programındaki fiziksel gelişim ve sağlık alanları incelenmiştir. Bu çalışma kapsamındaki veriler "Kazanım ve Gösterge Karşılaştırma Formu" aracılığıyla toplanmış ve betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. MEB 2024 Okul Öncesi Eğitim Programında fiziksel gelişim ve sağlık alanında toplam 23 kazanım ve 159 gösterge yer almaktadır. Güncellenen programın fiziksel gelişim ve sağlık alanına 11 yeni kazanım eklenmişken 5 kazanım değiştirilmiş, 1 kazanım da çıkarılmıştır. Mevcut çalışmada eklenen ve değiştirilen kazanımlar tek tek ele alınarak ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: okul öncesi eğitim programı, fiziksel gelişim, motor gelişim, öz bakım becerileri, sağlık

THE COMPARISON OF 2013 AND 2024 PRESCHOOL EDUCATION PROGRAMS IN TERMS OF PHYSICAL DEVELOPMENT AND HEALTH OUTCOMES

ABSTRACT

The aim of this study was to examine and compare the physical development and health outcomes and indicators of Ministry of National Education (MoNE) 2013 Preschool Education Program to the revised 2024 Preschool Education Program. One of the qualitative study methodologies, document analysis, was used to examine the physical development and health outcomes in 2024 Preschool Education Program and the motor development and self-care skills in 2013 Preschool Education Program. Data were gathered through "Outcome and Indicator Comparison Form" for this study, and descriptive analysis was used to examine the results. 2024 Preschool Education Program includes a total of 23 learning outcomes and 159 indicators in the domain of physical development and health. In the updated program, 11 new learning outcomes were added to the physical development and health area, 5 learning outcomes were revised, and 1 learning outcome was removed. In the current study, the added and revised learning outcomes were discussed one by one in the light of the relevant literature.

Keywords: Preschool Education Program, physical development, motor development, self-care skills, health.

¹Okul öncesi öğretmeni, e-posta: bevyayldrm6902@gmail.com

²Okul öncesi öğretmeni, e-posta: aysenurk614@gmail.com

³Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, e-posta: hande.arslan@medeniyet.edu.tr

Giriş

Bireyin doğum öncesinden başlayıp yaşamının son bulduğu ana kadar geçen dönemini kapsayan gelişim, yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Meriç ve Meriç, 2021). Aynı zamanda gelişim, olumlu yönde ve süreç boyu kesintisiz olarak ilerleme kaydetmektedir (Senemoğlu, 2015). Bu süreç, erken çocukluktaki bilişsel gelişim, dil gelişimi, motor gelişim ve sosyal-duygusal gelişimin önemini ortaya koymaktadır. Tüm gelişim alanlarının birbiriyle sağladığı uyumun bir unsuru olan psikomotor gelişim, omurilik ve beyinden oluşan merkezi sinir sisteminin gelişimiyle beraber büyümenin dahil olduğu istemli hareketleri kapsamaktadır (Demirci, 2007). Boz (2011), merkezi sinir sisteminin fiziksel gelişimle beraber büyümesine bağlı olarak tipik gelişim gösteren çocukların hareket becerilerini kazandıklarını belirtmiştir. Çeşitli tabirleri olan “motor” terimi hem biyolojik hem mekanik unsurların temelidir (Gallahue vd., 2014).

Fiziksel gelişimin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi, diğer gelişim alanlarının da sağlıklı bir şekilde gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Çünkü birey diğer gelişim alanlarında gelişim görevlerini yerine getirirken vücudunu kullanmaktadır. Fiziksel gelişim, vücudun tüm sistemlerinin gelişimi iken psikomotor gelişim zihin-kas eş güdümüne dayalı davranışların gelişimini ifade etmektedir. Bu noktada fiziksel gelişimin psikomotor gelişimin ön koşulu olduğu öne sürülebilir. Psikomotor olarak hareket becerileri kazanan çocuk ise hareket yoluyla kendi bedenini tanıma, benlik algısı geliştirme, özsaygı geliştirme, ne yapıp yapamayacağını anlama gibi kişilik gelişimi; hareket yoluyla çevresini keşfederek bilişsel gelişim ve hareket yoluyla diğer akranlarıyla iletişim kurma gibi sosyal gelişim alanlarına olumlu katkılar sağlayabilir (Boz, 2011; Gallahue vd., 2014). Tüm bu nedenlerden dolayı başta okul öncesi öğretmenleri olmak üzere eğitim ve öğrenme ortamında yer alan kişilerin öncelikli olarak çocukların fiziksel gelişimini bilmeleri önemlidir.

Bireyin farklı uyaranlar karşısında en açık olduğu dönemlerden biri olan erken çocukluk çağında birey adına hayati temeller atılmaktadır (Alisinanoğlu, 2023). Kişilik yapısının oluşmaya başladığı erken çocukluk döneminde çocukların gelişimleri hızlı olmakla birlikte kişilikleri ve alışkanlıkları oluşmaya başlar. Kazanılan temel alışkanlıklarla birlikte çocuk başladığı bir işi tamamlamak için kendini güdüler, topluma ve çevresine uyumlu birey olur, kişisel ihtiyaçlarını çocukluktan itibaren giderebilir, kendine güvenir ve çeşitli olumlu davranışları da kazanır (Oktay, 1999). Bu alışkanlıkların kazanılması noktasında öğretmenler tarafından planlanan etkinlikler önemli bir yer edinmektedir. Fiziksel gelişim ve sağlık alanında çocukların aktif olarak katıldığı etkinlikler çocuklara psikososyal, zihinsel ve fizyolojik olarak da katkıda bulunmaktadır (Çağlak, 1999; Strong vd., 2005) ve yaşam boyunca gerekli alışkanlıkları kazanmalarına destek olmaktadır (Oliver vd., 2010). Temel motor becerilerinin kazanılması, eğlenceli olan spor etkinliklerinin yapılmasında, çocukların vücut farkındalığı kazanmalarında, çevreye karşı manipülatif becerilerin gerçekleşmesinde ve karmaşık beceri hareketlerinin uygulanmasında etkilidir (Davis ve Burton, 1991; Özkür, 2019).

Çocukların fiziksel gelişim ve sağlık alanında desteklenmeleri, güncellenen 2024 Okul Öncesi Eğitim Programında da açıkça belirtilmiştir. Belirtilen unsurlarla birlikte MEB 2024 Okul Öncesi Eğitim Programında, 2013 programındaki motor gelişim ve öz bakım becerileri, fiziksel gelişim ve sağlık başlığı altında birleştirilmiştir. 2024 programına göre çocukların var oldukları gelişim alanlarından bir üst aşamaya geçmeleri için çocuklara sağlanan hareket etme fırsatı ve oyun ortamı çocukların üst düzey motor becerilerinin gelişimini destekleme noktasında önem arz etmektedir (MEB, 2024). Okul öncesi dönem itibari ile günlük eğitim akışlarında fiziksel etkinliklere planlı bir şekilde yer vermek, motor becerilerinin gelişimine olanak sağlamakla birlikte bu dönemdeki hareketin, çocukların problem çözme becerileri gibi bilişsel işlevleri olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (MEB, 2024). Hareket etkinlikleri ile verilen hareket eğitimi çocukların kas koordinasyonunu geliştirerek motor gelişimi destekler ve

fiziksel uyumu artırır. Bu etkinlikler ile beden farkındalığı, fiziksel ve motor yeterlilik gelişir (MEB, 2024).

Türkiye'deki örgün eğitimin ilk basamağı olan okul öncesi eğitimi ve bu doğrultuda hazırlanan okul öncesi eğitim programı çocuklara zengin öğrenme yaşantıları sunarak onların bedensel, duygusal ve zihinsel gelişimlerini bütünsel bir şekilde destekleyerek sağlıklı bir büyüme sağlamakla birlikte, yaşama ve ilkökula hazırbulunuşluklarını desteklemek amacı ile hazırlanan bir programdır (MEB, 2024, s.14). Bu program, kazanım ve göstergeler temelinde hazırlanan ve en son Şubat 2024'te güncellenen bir eğitim programıdır. Programdaki kazanım ve göstergeler gelişimsel bütünlük anlayışı ile hazırlanmış iken gelişim özellikleri yaş gruplarına göre oluşturulmuştur. Kazanımlara yönelik oluşturulan göstergeler, kendi içerisinde somuttan soyuta ve basitten karmaşığa şekilde aşamalı bir bütünlük oluşturarak kazanımların yerine getirilmesini sağlamaktadır. Kazanımları somut hale getiren göstergeler; öğretmenlerin belirlenen kazanım çerçevesinde etkinlik hazırlamalarında onlara rehberlik etmekle birlikte okul öncesi eğitim programı, belirlenen kazanımlara ulaşmaya yönelik etkinliklerin oluşturulmasında okul öncesi öğretmenlerine yol göstermektedir (MEB, 2024, s. 26). Bu durum ise kazanım ve göstergeleri içinde barındıran kapsamlı ve nitelikli etkinliklerin uygulanmasını ve planlanmasını kolaylaştırmaktadır (MEB, 2024).

Güncellenen Okul Öncesi Eğitim Programında kazanım ve göstergelerde içerik ile ilgili değişiklikler mevcuttur. 2013 programında “motor gelişim” ve “öz bakım becerileri” ayrı alanlar olarak yer almaktayken, 2024 programında “fiziksel gelişim ve sağlık” olarak tek bir alanda ele alınmış ve güncellenmiştir. Aynı zamanda, MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında motor gelişimde 8, öz bakım becerilerinde 4 kazanım varken, güncellenen 2024 programında ise fiziksel gelişim ve sağlık alanında toplam 23 kazanım bulunmaktadır. Alanyazın incelendiğinde MEB 2024 Okul Öncesi Eğitim Programının incelendiği sınırlı sayıda araştırmanın olduğu görülmektedir (Direk ve Batmaz, 2024; Ertek-Eroğlu ve Eker, 2024; Göl-Güven, 2024). Bu araştırmalarda MEB 2013 ve 2024 Okul Öncesi Eğitim Programlarının karşılaştırılması yapılırken kazanımların içeriğiyle ilgili detaylı açıklamalar mevcut değildir. Literatürde 2024 Okul Öncesi Eğitim Programının fiziksel gelişim ve sağlık kazanımlarının MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programındaki motor gelişim ve öz bakım becerileri ile içerik olarak karşılaştırılmasının bulunmadığı görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı motor gelişim ve öz bakım becerileri alanı ile güncellenen 2024 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan fiziksel gelişim ve sağlık alanını kazanım ve göstergeler açısından karşılaştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda, araştırma soruları şu şekildedir:

1. MEB 2024 Okul Öncesi Eğitim Programında, MEB 2013 programına göre fiziksel gelişim ve sağlık özellikleri bakımından ay gruplarına göre farklılıklar nelerdir?

1.1. 36-48 aylık çocuklar için fiziksel gelişim ve sağlık özelliklerindeki farklılıklar nelerdir?

1.2. 49-60 aylık çocuklar için fiziksel gelişim ve sağlık özelliklerindeki farklılıklar nelerdir?

1.3. 61-72 aylık çocuklar için fiziksel gelişim ve sağlık özelliklerindeki farklılıklar nelerdir?

2. MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında bulunan motor gelişim ve özbakım becerileri ile 2024 Okul Öncesi Eğitim Programında bulunan fiziksel gelişim ve sağlık alanlarının kazanım ve gösterge açısından benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?

2.1. Fiziksel gelişim ve sağlık alanında yapılan karşılaştırmalarda eklenen kazanımlar nelerdir?

2.2. Fiziksel gelişim ve sağlık alanında yapılan karşılaştırmalarda değiştirilen kazanımlar (İçerik kapsamı artırılan- azaltılan) nelerdir?

2.3. Fiziksel gelişim ve sağlık alanında yapılan karşılaştırmalarda çıkarılan kazanımlar nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Araştırma yöntemi olan doküman analizi, nitel araştırmalarda önemli kaynaklardan biri olarak yer edinmektedir (Hoepfl, 1997). Herhangi bir araştırma konusu kapsamında malumat sağlayan her türdeki yazılı materyal, doküman olarak adlandırılmaktadır (Balcı, 2016). Doküman analizi, doğrudan elde edilen verilerin kaynağı olarak çeşitli türdeki yazılı materyalleri toplamak, incelemek, araştırmak ve çözümlenektir (O’Leary, 2017).

Veri Toplama Aracı

Veriler, MEB 2013 ve 2024 Okul Öncesi Eğitim Programlarında yer alan Fiziksel Gelişim ve Sağlık alanındaki kazanımlar, göstergeler ve her yaş grubu için bulunan gelişim özelliklerinden toplanarak tablo haline getirilmiştir. Oluşturulan iki ayrı tabloda yer alan bu başlıklar; eklenen, değiştirilen ve çıkarılan olmak üzere farklı renklerde belirtilerek “Kazanım ve Gösterge Karşılaştırma Formu” oluşturulmuştur. Okul öncesi eğitimi alanında görev yapmakta olan 2 akademisyenden uzman görüşü alınarak forma son hali verilmiştir.

Verilerin Analizi

Söz konusu programlarda yer alan benzerlik ve farklılıkları belirlemek amacı ile betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, detaylı analiz gerektirmeyen verilerin ele alınması iken (Yıldırım ve Şimşek, 2008), araştırmada kullanılan görüşme, gözlem ya da belge gibi veri toplama araçlarında yer alan sorular veya konu temelinde gerçekleştirilen analizdir (Ekiz, 2015).

Bulgular ve Tartışma

MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında ayrı başlıklar altında yer alan “motor gelişim” ve “öz bakım” becerileriyle ilgili kazanımlar, göstergeler ve açıklamaları MEB 2024 Okul Öncesi Eğitim Programında “fiziksel gelişim ve sağlık” başlığı altında yer almaktadır. Güncellenen 2024 Okul Öncesi Eğitim Programına sağlık ile ilgili kazanımların eklenmesinin çeşitli gerekçelerinin olabileceği söylenebilir. Sönmez ve Seyhan’ın (2016) çalışmalarına göre 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında sağlık kavramı sınırlı bir şekilde yer almaktadır. Günlük yaşamda karşılaşılan problemlere çözümler üretmek sağlığın temel amaçlarından biridir. Bu problemlere karşı en duyarlı olunan dönem ise okul öncesi dönemdir (Sabaz ve Yiğit, 2023). 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında sınırlı bir şekilde yer verilen, 2024 programında ise fiziksel gelişim alanına eklenen bu kavramla ilişkili kazanımların okul öncesi dönem için önemli bir ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Güncellenen Okul Öncesi Eğitim Programının temelinde çocukların gelişim özellikleri yer almaktadır. Öğrenme süreçleri planlanırken çocukların gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak planlama yapılır. Bu bağlamda programda her yaş grubu için gelişim özellikleri yer almaktadır. 36-48 aylık çocuklar için motor gelişim özelliklerine 12 yeni madde (14, 16, 17, 18, 25, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34) eklenmiştir. Bu gelişim özelliklerinin çoğunluğu ince motor, kalanı (14, 16, 17, 18, 34) ise kaba motor beceri özelliklerini içermektedir. İnce motor

beceriler kaba motor becerilerinden sonra gelişir (Bee ve Boyd, 2007). 13. madde ise “Üç tekerlekli bisiklete biner.” şeklinde detaylandırılmıştır. Bu ay grubu sağlık özelliklerine ise 8 yeni madde (10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17) eklenmiştir. Çocuğun okul öncesi dönemde kazanması istenilen becerileri hayatı boyunca kullanacağı göz önünde bulundurulduğunda, bu dönemde bir yetişkine ihtiyaç duymadan bu becerileri gerçekleştirebilmesi önem arz etmektedir (Çetinkaya, 2012). Bu bağlamda bu yaş grubunda yer alan özellikler, çocuğun bağımsız şekilde hareket etmesini ve belli durumlarda bağımsız bir şekilde isteklerini ifade etmesini içermektedir. Dolayısıyla bu becerilerin kazanımı, çocuğun kendisinin karar vermesini kolaylaştırarak kişilik gelişimine katkıda bulunur (Önder, 2003).

49-60 aylık çocuklar için motor gelişim özelliklerine 15 yeni madde (17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33) eklenmiştir. Bu maddeler kaba ve ince motor becerileri gerektiren aktiviteler ile ilgili olmakla birlikte erken okuryazarlık becerilerinin gelişimi açısından da önemli olan bir özellik eklenmiştir. Bu özellik ise “Bazı harf ve rakamları yazar.” şeklinde yer almaktadır. Okuryazarlık becerilerinin gelişimi informal şekilde başlar. Çocuklar erken çocukluk döneminde erken okuryazarlığa ilişkin pek çok beceri kazanırlar (Özen ve Altınkaynak, 2019). Bu ay grubu sağlık özelliklerine ise 9 yeni madde (6, 11, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21) eklenmiştir ve birçoğu eski programdaki özelliklere göre detaylandırılmıştır. Programda sağlığa dair yer verilen özelliklere çocuklar ne kadar erken ulaşır ise kendi sağlıkları ve buna dair gereken beceriler için daha fazla sorumluluk üstlenebilirler ve gelecekteki yaşamları için sağlıklı durum ve davranışları alışkanlık haline getirebilirler.

61-72 aylık çocuklar için motor gelişim özelliklerine 18 yeni madde (11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30) eklenmiştir. Bu ay grubu içerisinde yer alan maddeler diğer ay grubunda bulunan özellikleri de içinde barındırmaktadır. Bu ay grubu içerisinde “Harf ve rakamları yazar.” ifadesine ek olarak “İsmi yazıyor.” özelliği yer almaktadır. Çocuklar kendi isimlerinde yer alan harfleri diğer harflerden daha önce tanırlar. Okul öncesi dönem çocuğunun formal bir şekilde yazı yazması beklenmese de yazının şekli, kuralları ve işlevi arasındaki ilişkinin farkında olmaları gerekmektedir (Justice ve Ezel, 2004). Dolayısıyla programda yer verilen bu özelliğin erken çocukluk döneminde kazandırılması önem arz etmektedir. Bu ay grubu sağlık alanındaki gelişim özelliklerine ise 12 yeni madde (1, 8, 9, 10, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25) eklenmiştir. Bu ay grubunda yer alan özellikler bu ayın gerektirdiği becerileri içermekle birlikte diğer ay gruplarında (36-48, 49-60) yer alan özellikler de geliştirilmiş haliyle yer almaktadır.

Güncellenen 2024 Okul Öncesi Eğitim Programında fiziksel gelişim ve sağlık kazanım göstergelerinde; 2013 programına göre eklenen, değiştirilen ve çıkarılan kazanım göstergeler bulunmaktadır. 2024 Okul Öncesi Eğitim Programında fiziksel gelişim ve sağlık alanında yeni eklenen 13 kazanım yer almaktadır. Yeni eklenen kazanımlar hem öz bakım becerileri hem de fiziksel gelişimle ilgili olan kazanım ve göstergelerdir. Bazı kazanımlar tümüyle baştan oluşturulmuş iken bazı kazanımlara içerik olarak yeni eklemeler yapılmıştır. Örneğin; güncellenen programın fiziksel gelişim ve sağlık alanının ilk kazanımını oluşturan “Bedenini fark eder.” kazanımı, yeni eklenen bir kazanımdır. Bu konuda Çalışandemir, Bencik ve Artan (2010), çocuğun kendi bedenini tanımasının çocuğun özgüvenini arttırdığını belirtmişlerdir. Deniz ve Yıldız (2018), çocuğun kendi bedenini tanıması ve bunun farkında olmasının cinsel gelişimine katkı sağladığını belirtmiştir. Çalışmaların gösterdiği üzere eklenen kazanım, çocukların gelişimini olumlu yönde etkileyen ve gerekli olan bir kazanımdır. Kazanım 4’te yer alan “Büyük kaslarını kullanarak güç gerektiren hareketleri yapar.” kazanımında ise içerik olarak eklemeler mevcuttur. 2013 programında Kazanım 3’ün göstergelerinden bazıları güncellenen programdaki bu kazanımın göstergeleri olarak eklenmiştir. Kazanıma ait 4 ve 7. göstergeler (“Nesneleri/eşyaları kaldırır”, “Nesneleri/eşyaları döndürür”) ise yeni eklenen göstergelerdir. Güç gerektiren hareketlerin sergilenmesi konusunda ele alınan 4. ve 7.

kazanımlar güncellenen programda “küçük kaslarını kullanarak güç gerektiren hareketleri yapar” ve “büyük kaslarını kullanarak güç gerektiren hareketleri yapar” şeklinde iki ayrı kazanıma bölünmüştür. Bu iki kazanımın da göstergeleri güç gerektiren becerileri teker teker sıralamıştır. Göl-Güven’in (2024) de belirttiği üzere, kazanımın göstergelerinin iter, çeker, taşır, kaldırır, yırtar, sıkar, takar gibi sıralanması ve ayrı ayrı gösterge olarak ele alınması sadece gösterge sayısını fazlaştırmaktadır. Araştırmacının önerdiği gibi bu kazanımların göstergeleri “Hareket etme becerileri gösterir.” başlığı dahilinde düzenlenebilir (Göl-Güven, 2024). Arslan ve diğerleri (2021), güç gerektiren hareketlerin, vücudun çeşitli sistemlerinin çalışmasını sağladığını ve çocukların temel hareketleri kazanmasını kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Bu kazanımların ait olduğu becerilerin edinilmesi için çocuklara bolca pratik yapma fırsatı sunulmalıdır (Gallahue vd., 2014).

Kazanım 5’te yer alan “Denge gerektiren hareketleri yapar” kazanımı, kazanım ismi olarak aynı kalmıştır, fakat kazanıma ait 1, 2, 4 ve 7. göstergeleri yeni eklenmiştir. Kazanım 7’de yer alan “Küçük kaslarını kullanarak güç gerektiren hareketleri yapar.” kazanımı da yeni eklenen bir kazanımdır fakat göstergeleri 2013 programındaki motor gelişimin 4. kazanımının (“Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar.”) göstergeleri alınarak oluşturulmuştur. Buna göre, 2013 programındaki 4. kazanım, 2024 programında iki kazanıma (Kazanım 6 ve 7) bölünmüştür. Küçük kas becerilerinin gelişiminin desteklenmesi adına bu bağlamdaki kazanım sayısı artırılıp göstergelerle detaylandırmalar yapılmasının öğretmenler için yol gösterici olacağı söylenebilir.

Hem kazanım hem de göstergeleri olarak yeni eklenen bir kazanım olan “Araç gereç kullanarak manipülatif hareketler yapar.” 8. kazanımında çocukların yapıştırma ve çizim çalışmalarında yararlanacakları araçlardan bahsedilmiştir. Yapıştırıcı kullanma, parmağını kullanma, kalem tutma vb. göstergeler eklenmiştir. Bu kazanım, 2013 programındaki küçük kas becerilerini içeren kazanımların göstergeleriyle bağlantılı olarak oluşturulan ama isim olarak da “araç kullanma” vurgusu yapılarak eklenen bir kazanımdır. Eklenen kazanımlardan bir diğeri “Özgün çizimler yaparak kompozisyon oluşturur” kazanımıdır. Bu 9. kazanım ise daha çok sanat çalışmalarının özgün içerikli olmasına yönelik eklenen göstergelerden oluşmaktadır. Erken çocukluk dönemi özelindeki 5-6 yaş için yaratıcılığın altın çağı tabiri uygun görüldüğü düşünüldüğünde bu çağdaki çocukların sanat çalışmalarını özgün içerikli yapacakları söylenebilir (Üstündağ, 2020). Bu sebeple bu kazanımın eklenmesi ve göstergeler ile açıklamalara yer verilmesi yerinde olmuştur.

Programa yeni eklenen 11. kazanım olan “Bedenini kullanarak yaratıcı hareketler yapar” kazanımının göstergelerinde ise yaratıcılık ve doğaçlama kavramları, hareket kavramıyla birlikte vurgulanmaktadır. Özgün hareketlerin eşli ve eşsiz olabileceği göstergelerde belirtilmiştir. Tokinan ve Bilen (2007), yaratıcı dansla çocukların tekrarlara ve kalıplara bağlı kalmadan yaratıcı fikirler ürettiğini belirtmiştir. Bunun da çocukların gelecekte problem çözme becerisine sahip olan ve özgüvenli bireyler olarak yetişmelerini sağladığını aktarmıştır. Bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda bedenini kullanarak yaratıcı dans hareketlerini yapma kazanımının, fiziksel gelişim ve sağlık alanının yanında bilişsel ve sosyal-duygusal gelişime de katkı sağladığı söylenebilir.

2024 programında 18. kazanım olan “Kendini riskli durumlardan korur” kazanımı, 2013 programında öz bakım becerilerindeki “Kendini tehlikelerden ve kazalardan korur” kazanımı doğrultusunda eklenen bir kazanımdır. 2013’teki kazanımın aksine, 2024 programına eklenen bu kazanımın göstergelerinde daha ayrıntılı şekilde açıklama ve örnekler mevcuttur. Tehlikeli durumlara karşı çocukların göstermesi beklenen davranışlar açıklanmış, “Acil durumlar için telefon numarasını söyler” göstergeleri gibi eklemeler yapılmıştır. Bu durumda çocukların hem oluşan tehlikeli durumu fark etmesini hem de bu durum karşısında aranması gereken kişi ve kurumları bilmesi gerekli görülmüştür. Pitner ve Astor (2008) yaptıkları çalışmada, çocuklar

tarafından algılanan riskli durumların fiziksel çevre, çevredeki kişiler, psikolojik ve fiziki ihmal olduğunu belirtmişlerdir. Bu kazanımın göstergeleri ise riskli durumları kişiler, çevre, alışkanlıklar, ortam vb. durumlar olarak sıralamıştır. Sonuç olarak bu kazanım, 2013 programındaki benzer kazanımla karşılaştırıldığında daha açıklayıcı eklemeler yapılarak daha anlaşılır bir hale getirilmiştir. Çünkü çocuğun sadece riskli durumlarda kendini koruması gerektiği belirtilmemiş, aynı zamanda riskli durumlarda nasıl önlem alabileceği de göstergelerle ortaya konmuştur.

Yeni eklenen 19. kazanım olan “Bedenini ve kişisel alanını korur” kazanımı doğrultusunda, çocukların kişisel alanlarını korumaları gerektiğiyle ilgili 2013 programında herhangi bir kazanım ve gösterge bulunmamaktadır. Çocukların kişisel alanlarını bilmeleri, hangi dokunuşların iyi-kötü olduğunu bilmeleri, ebeveyn dışındaki insanların onlara karşı hangi mesafede olması gerektiği ve çocukların istenmeyen davranışlara karşı vereceği tepkiler bu kazanımın göstergelerini oluşturmaktadır. Araştırmaların gösterdiği üzere, çocukların gelişim özelliklerini bilmek ve açıklanan göstergeler doğrultusunda verilen eğitimle çocuğa karşı fiziksel ve psikolojik istismarın önüne geçilebilmektedir (Güzelyurt vd., 2019). Bu bakımdan oluşturulan kazanım, erken çocukluk için önem arz etmektedir. Bu kazanımın edinilmesi için de okul öncesi öğretmenlerinin gerekli bilgi ve donanıma sahip olması gerekmektedir (Bulut-Bedük, 2016). Öğretmenlerin bilgi ve donanımının yeterliği ile cinsel istismara uğrayan çocukların fark edilmesi de sağlanabilmektedir (Wurtele ve Kenny, 2011). Erken çocuklukta kaliteli cinsel eğitimin yapı taşları olarak aile ve öğretmen düşünüldüğünde, öğretmenler tarafından verilen cinsel eğitim ile çocuk saygıyı öğrenir ve aynı zamanda haklarını bilir (WHO, 2016).

Programın fiziksel gelişim ve sağlık alanındaki 20, 21, 22 ve 23. kazanımları (“Fiziksel egzersizler/nefes egzersizleri uygular, ilk yardım için gerekli önlemleri alır, sağlıklı olmak için gerekli önlemleri alır, afetlere ilişkin uygun davranışları sergiler”) da tamamıyla baştan oluşturulan kazanımlardır. Bu kazanımlar daha çok öz bakım becerileriyle ilgilidir. Bu kazanımlar aynı zamanda çocukların hastalık, ilk yardım vb. durumlarda kazanması gereken temel becerileri içermektedir. Göstergeler incelendiğinde hastalık konusunda da çocukların bilmesi gereken ve önlem alması gereken durumların neler olduğu belirtilmiştir. Erken çocukluk dönemi, çocukların temel kavram ve becerileri edindiği bir dönem olduğundan (Kandır ve Orçan, 2011), çocuk çevresini keşfederek doğa olaylarını ve doğal afet kavramlarını anlamlandırılabilir (Sapsağlam, 2019). Bu sebeple eklenen ve fiziksel gelişim ve sağlık alanının son kazanımı olan “Afetlere ilişkin uygun davranışları sergiler.” kazanımında afetler konusunda çocukların edinmeleri gerekenler göstergeler ile birlikte açıklanmıştır. Açıklanan kazanım göstergelerle birlikte afetlere yönelik planlamalar yapılması sadece afet öncesini etkilememektedir. Yapılan planlamalar, çocukların afetlere hazırlıklı olmasını sağlarken afet sonrası oluşabilecek davranış problemlerinin ve travmaların atlatılmasında önem arz etmektedir (Akman ve Yıldırım, 2022). Afetler konusunda öğretmenlerin yeterli bilgi ve donanıma sahip olması, çocukların da yaşanabilecek doğa olayları ve afetler konusunda bilinçlenmesini sağlar. Bu bilinç hali, insanlar ve ülkeler için önemli olmaktadır. Çünkü afetler konusunda gerekli bilince sahip olan bireyler hem kendi hayatlarını hem de çevresi için gerekli güvenlik önlemlerini almış olur (Tsai vd., 2020). Araştırmaların ışığında ele alınan bu kazanımın, eğitim programı kazanımları içerisinde niçin yer alması gerektiği ve önemi anlaşılmaktadır. 2013 programında olmayıp 2024 programına eklenen kazanımın ülkemiz için bir ihtiyaç olduğu söylenebilir.

2024 Okul Öncesi Eğitim Programında fiziksel gelişim ve sağlık kazanımlarında değiştirilen kazanım ve göstergeler de mevcuttur. 2. kazanım olan “Büyük kaslarını koordineli kullanır” kazanımı, 2013 motor gelişim alanının ilk kazanımıdır. Kazanım, içerik ve kazanım ismi olarak değiştirilmiştir. 2013 programında yer değiştirme hareketleri olan kazanım, 2024

programında büyük kas becerilerini koordineli yapma biçiminde güncellenmiştir. Okul öncesi dönemde kaba motor becerilerindeki gelişimlerin hızlı olduğu (Durualp ve Aral, 2018) ve kaba motor becerileri sadece yer değiştirme hareketlerini kapsamadığı için güncellenen programda değiştirilen bu kazanım ile, kaba motor becerilerinin kapsamı genişletilmiştir. Kazanımın 1, 4, 5, 9, 12 ve 16. göstergeleri de yeni eklenen göstergeleridir. Değiştirilen bir diğer kazanım olan kazanım 3, “Nesne/araç kullanarak koordineli hareketler yapar.” kazanımıdır. Bu kazanım 2013 programındaki 3. kazanım temel alınarak içerik ve isim olarak değiştirilen bir kazanımdır. 2013 programındaki nesne kontrolü yapma, nesne/araç kullanarak koordineli hareket yapma olarak değiştirilmiştir. 2013 programındaki göstergelerden topu sektirme göstergesi, 2024 programında topu zıplatma olarak değiştirilmiştir. 2024 programındaki kazanımın gösterge sayısı azalmıştır. Kazanımın son göstergesi olan “Denge araçlarını kullanma” göstergesi yeni eklenmiştir. 2013 programının kazanımındaki nesnelere kaldırma, taşıma, itme, çekme ve ip atlama gibi çeşitli göstergeler çıkarılıp yeni programda bulunan farklı bir kazanıma eklenmiştir.

2013 programında küçük kas becerileriyle ilgili 2 kazanım var iken (“Nesne kontrolü gerektiren hareketleri yapar, küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar”) 2024 programında küçük kas becerileri ve manipülatif hareketler yapma konusundaki kazanımların sayısı artırılmış ve içerikleri genişletilmiştir. Motor gelişimde, ince motor becerileri kaba motor becerilerinden sonra gelişir. Altı yaşındaki çocuklar düzgün bir şekilde iki tekerlekli bisiklete binmekle birlikte atlayıp zıplayabilirler, ancak makasla gösterilen biçimde kesebilme ve kalemleri kullanma gibi ince motor becerilerine tam olarak sahip değillerdir (Bee ve Boyd 2009). 2013 programında kazanımların açıklamalarında yer alan detaylar, 2024 programının göstergelerine eklenmiştir. Örneğin, kalemi tutmak için 3 parmağını kullanma göstergesi, 2013 programında açıklamalar kısmında verilmişken 2024 programında göstergelerden birini oluşturmuştur. Gelişmesi beklenen davranışlar için 2024 programında bu alanda daha fazla kazanım eklenmesi ve göstergelerinin detaylandırılmış olması öğretmenler için yol gösterici olmaktadır. İnce kas becerileri sadece fiziksel gelişim ile değil, aynı zamanda diğer gelişim alanları ile de ilişkilidir. Bu anlamda duyum ve algı, problem çözme, iş birliği vb. unsurları kapsamaktadır (Yavuz vd., 2021). İnce kas becerilerine ait kazanımlarla ve bu kazanımlara ait göstergelerle birlikte ilgili kazanımlar daha fazla detaylandırılmıştır. İnce kas becerilerinin gelişiminin kaba kas becerilerine göre daha fazla zaman alması (Duman, 2019) ve önemi, güncellenen programda ince kas becerileriyle ilgili 3 yeni kazanıma yer verilmesinden anlaşılmaktadır.

2024 Okul Öncesi Eğitim Programında fiziksel gelişim ve sağlık kazanımlarında 13’te yer alan “Yemek süreçlerinde sorumluluk alır” kazanımı, içerik ve isim olarak değiştirilmiş bir kazanımdır. Bu kazanım için, 2013 programındaki öz bakım becerileri 4. kazanımının göstergelerinde dengeli beslenme kısmı çıkarılmış, yemek yemeyle ilgili göstergelerde detaylandırmalar yapılmıştır. Çocukların yemek zamanında yaptıkları, açıklamalarla birlikte detaylandırılmıştır. Aynı zamanda 2013 programı öz bakım becerilerindeki 6. kazanım göstergelerinden beslenmeyle ilgili olan 1. gösterge (Beslenme sırasında uygun araç ve gereçleri kullanır), bu kazanımın göstergelerine eklenmiştir. Erken çocukluk dönemi, beslenme için kritik bir dönemdir. Çünkü çocukların düzenli ve sağlıklı bir beslenme alışkanlığını kazanması, yetişkinlik dönemindeki beslenme alışkanlıklarının temelini oluşturmaktadır (Zembat vd., 2015). Beslenmeye verilen önemin programdaki kazanımlara yansımaları, özellikle sağlık alanındaki kazanılması beklenen davranışları da açıklamış olmaktadır. 2024 programında, 2013 programına göre kazanım bazlı değiştirilen son kazanım “Dinlenmeye özen gösterir” kazanımıdır. Bu kazanım doğrultusunda 2013 programı öz bakım becerilerindeki 17. kazanım, içerik olarak aynı kalmakla birlikte kazanım ismi değiştirilerek güncellenmiştir. Ayrıca 2013 programındaki “Dinlenmenin önemini açıklar” kazanımı da yeni programda fiziksel gelişim ve sağlık kazanımlarından 17. kazanımın göstergelerinde yerini almıştır.

Güncellenen 2024 Okul Öncesi Eğitim Programında yer almayıp 2013 programında yer alan ve çıkarılan sadece bir kazanım bulunmaktadır. Bu kazanım, “Günlük yaşam becerileri için gerekli araç ve gereçleri kullanır” kazanımıdır. Bu kazanım, yeni programın kazanımlarından çıkarılmış olup göstergeleri farklı kazanımlara dahil edilmiştir. Çıkarılan kazanıma ait olan göstergelerden biri beslenme içeriklidir. 2024 programına “Yemek süreçlerinde sorumluluk alır” adlı yeni kazanım eklendiği için beslenmeyle ilgili baştan bir kazanım oluşturulmuş demektir. Bu sebeple 2013’teki kazanım çıkarılmıştır fakat göstergeler, farklı kazanımlara eklenmiş veya göstergelerden yeni kazanımlar oluşturulmuştur.

Sonuç

Araştırmanın sonucunda güncellenen 2024 Okul Öncesi Eğitim Programının fiziksel gelişim ve sağlık alanında yeni eklenen kazanım sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında motor gelişimde 5, öz bakım becerilerinde 8 kazanım bulunmaktadır. 2024 programında ise fiziksel gelişim ve sağlık alanında toplam 23 kazanım bulunmaktadır. 2013 programının motor gelişim ve öz bakım becerilerinde toplam 70 gösterge yer alırken 2024 programında 159 gösterge yer almaktadır. Programa eklenen kazanımlar hem yeni eklenen sağlık alanında hem de fiziksel gelişim alanındaki kazanımları oluşturmaktadır. Güncellenen programın fiziksel gelişim ve sağlık alanına 11 yeni kazanım eklenmişken 5 kazanım değiştirilmiş, 1 kazanım da çıkarılmıştır. Programın sağlık alanında 2013 programında olmayan detaylı kazanımların eklenmesi, öğretmenlerin de bu alanda yetkinliği olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi alacakları eğitimler ile bu alanda bilgi ve becerilerini arttırmaları desteklenmelidir.

Bu araştırmanın yazılma aşaması bitmek üzere iken, Millî Eğitim Bakanlığınca Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan yeni müfredatın, 2024-2025 eğitim öğretim yılının başlayacağı 9 Eylül 2024’ten itibaren okul öncesi, ilkokul 1. sınıf, ortaokul 5. sınıf ve lise 9. sınıftan başlamak üzere kademeli şekilde uygulanacağı duyurulmuştur. Bu bağlamda, bu araştırmada incelenen 2024 Okul Öncesi Eğitim Programının okul öncesi eğitim kurumlarında sadece 2023-2024 eğitim öğretim yılının Bahar döneminde uygulandığı söylenebilir. Buna rağmen, 21. yüzyılın gereksinim duyduğu beceri ve özelliklere göre güncellenen 2024 Okul Öncesi Eğitim Programının incelenmesi ve değerlendirilmesinin bundan sonra geliştirilecek ve uygulanacak okul öncesi eğitim programlarına ışık tutacağı ve öğretmenin rehberlik rolünü ön plana çıkaran, demokratik eğitim ortamı anlayışını teşvik eden, esnek bir yapıda hazırlanan okul öncesi eğitim programlarının önemini vurgulayacağı söylenebilir.

Kaynakça

- Akman, A., & Yıldırım, S. (2022). Okul öncesi öğrencilerinde afet yönetimine dair bir gözlem: Iğdır’da bir ilkokul örneği. *Anasay*, 21, 41-355. <https://doi.org/10.33404/anasay.1156639>
- Arslan, Ö., Çavunt, F., Çoban, A., Dinç, E., Erkoç, A., Karan, S. Ş., Meriç, İ., Mutlu, N. & Akşin Yavuz, E. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerilerinin incelenmesi. *International Primary Education Research Journal*, 5(2), 180-199.
- Balcı, A. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bee, H. & Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. (Çev. O. Gündüz). Kaknüs Yayınları.
- Boz, M. (2011). *5-6 yaş grubu çocuklara uygulanan temel hareket eğitim programının hareket becerilerinin gelişimine etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

- Bulut Bedük, Ş. (2016). *Erken çocuklukta cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet* (S. Yağan Güder, Ed.). Eğiten Kitap.
- Çağlak, S. (1999). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocuklarına beden eğitimi etkinlikleri yoluyla kavram: Enerji Öğretimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Çalışandemir, F., Bencik, S., & Artan, İ. (2010). Çocukların cinsel eğitimi: Geçmişten günümüze bir bakış. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 20-21.
- Çetinkaya, A. (2012). *Okul öncesi eğitime 5-6 yaşlarında başlayan öğrenciler ile 3-4 yaşlarında başlayan öğrencilerin öz bakım becerilerinin veli görüşlerine göre incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Davis, W. E., & Burton, A. W. (1991). Ecological task analysis: Translating movement behavior theory into practice. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 8(2), 154-177.
- Demirci, E. (2007). *Okul öncesi dönemde psikomotor gelişim* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Deniz, Ü., & Yıldız, R. (2018). Millî Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim programında cinsel gelişim ve cinsel eğitim. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 431-447. <https://doi.org/10.17152/gefad.377516>
- Direk, İ. N. & Batmaz, O. (2024). Okul öncesi eğitim programlarına bir bakış: 2013 ve 2024 programlarının karşılaştırılması. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 15, 866-880. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1442767>
- Duman, G. (2019). Temel motor beceriler kazandırma eğitim programının analizi. *Turkish Journal of Primary Education*, 4(2), 112-120.
- Durualp, E., & Aral, N. (2018). Çocukların ince ve kaba motor gelişimlerine oyun etkinliklerinin etkisinin incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 243-258.
- Ekiz, D. (2015). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Anı Yayınları.
- Ertek-Eroğlu, B. & Eker, C. (2024). 2013 ve 2024 yılı okul öncesi eğitim programlarının karşılaştırılması. *The Journal of Academic Social Science*, 151, 391-403. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.75799>
- Gallahue, D. L., Ozmun, J. C. & Goodway, J. D. (2014). Motor gelişimi anlamak. Bebekler, çocuklar, ergenler, yetişkinler. (Çev. D. S. Özer ve A. Aktop). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Göl-Güven, M. (2024). 2013-2024 Okul öncesi öğretim programlarının karşılaştırılması. <https://cocukbogazici.com>
- Güzelyurt, T., Yalçinkaya, Ö., Saluci, Ü., Öglü, H., & Ürüm, R. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin görüşleri. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 2(2), 110-122.
- Hoepfl, M. C. (1997). Choosing qualitative research: A primer for technology education researchers. *Journal of Technology Education*, 9(1), 47-63. <http://dx.doi.org/10.21061/jte.v9i1.a.4>
- Justice, L. M., & Ezel, H. (2004). Print referencing: An emergent literacy enhancement strategy and its clinical applications. *Language, Speech and Hearing Services in School*, 35, 185-193.

- Kandır, A., & Orçan, M. (2011). Beş-altı yaş çocuklarının erken öğrenme becerileri ile sosyal uyum ve becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(1), 40-50.
- MEB (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
- MEB (2024). *Okul öncesi eğitim programı*. MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Meriç, E., & Meriç, A. (Ed.). (2021). *Çocuk gelişimi I-II*. Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. Epsilon Yayınları.
- O'Leary, Z. (2017). *The essential guide to doing your research project*. SAGE Publications Inc.
- Oliver M., Schofield, G. M. & Schluter, P. J. (2010). Parent influences on preschoolers' objectively assessed physical activity. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 13(4),403- 409. <https://doi.org/10.1016/j.jsams.2009.05.008>
- Önder, A. (2003). *Okul öncesi çocuklar için eğitici drama uygulamaları*. Morpa Yayınları.
- Özen Altınkaynak, Ş. (2019). Okul öncesi dönemde erken okuryazarlık becerilerinin gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 37-49.
- Özkür, F. (2019). Analyzing motor development and emergent literacy skills of preschool children. *International Education Studies*, 13(4), 94-99. <https://doi.org/10.5539/ies.v13n4p94>
- Pitner, O. R., & Astor, R. A. (2008). Children's reasoning about poverty, physical deterioration, danger, and retribution in neighborhood contexts. *Journal of Environmental Psychology*, 28, 327–338.
- Sabaz, N., & Yiğit, R. (2023). Okul öncesi çocukların sağlık eğitimini etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 32-42. <https://doi.org/10.46413/boneyusbad.1218107>
- Sapsağlam, Ö. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarında doğal afet farkındalığı. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 38(1), 283-295. <https://doi.org/10.7822/omuefd.517081>
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, öğrenme ve öğretim-Kuramdan uygulamaya* (24. Basım). Ankara: Yargı Yayınları.
- Sönmez, S., & Seyhan, G. B. (2016). MEB 2013 okul öncesi eğitim programının sağlık kavramı açısından incelenmesi. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(1), 146-174. <https://doi.org/10.17569/tojqi.67144>
- Strong, W. B., Malina, R. M., Blimkie, C. J. R., Daniels, S. R., Dishman, R. K., Gutin, B., ... (2005). Evidence based physical activity for school-age youth. *The Journal of Pediatrics*, 146(6), 732–737. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2005.01.055>
- Tokinan, B. Ö., & Bilen, Ş. (2007). Okulöncesi eğitimi ve yaratıcı dans. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2), 69-85.
- Tsai, M. H., Chang, Y. L., Shiau, J. S., & Wang, S. M. (2020). Exploring the effects of a serious game-based learning package for disaster prevention education: The case of battle of flooding protection. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 43, 101393. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2019.101393>

- Üstündağ, A. (2020). Çocukların insan figürü çizimlerinin karşılaştırılması. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 11(21), 63-78.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Wurtele, S. K., & Kenny, M. C. (2011). Normative sexuality development in childhood: Implications for development a guidance and prevention of childhood sexual abuse. *Counseling and Human Development*, 43(9), 1-24.
- World Health Organization. (2016). *Sexuality education*. Policy brief No.1.
- Zembat, R., Kılıç, Z., Ünlüer, E., Çobanoğlu, A., Usbaş, H. & Bardak, M. (2015). Çocuğun beslenme alışkanlığını kazanmasında okul öncesi eğitim kurumlarının yeri. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2), 417-424.